
PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI DYDD IAU, 10 MEHEFIN 2021

Yn bresennol: Y Cyngorydd Beth Lawton (Cadeirydd)
Y Cyngorydd Cai Larsen (Is-gadeirydd)

Y Cyngorwyr: Steve Collings, Aled Evans, Alwyn Gruffydd, Selwyn Griffiths, Judith Humphreys, Elwyn Jones, Gareth Tudor Morris Jones, Huw Wyn Jones, Dewi Owen, Elfed Powell Roberts, Mair Rowlands, Paul Rowlinson a Mike Stevens.

Aelodau Cyfetholedig: Anest Gray Frazer (Eglwys yng Nghymru), Colette Owen (Yr Eglwys Gatholig), Ruth Roe (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Meirionnydd), Manon Williams (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon) a Dilwyn Elis Hughes (UCAC).

Swyddogion yn bresennol:

Vera Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith), Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu) ac Eirian Roberts (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

Yn bresennol ar gyfer eitem 7:

Y Cyngorydd Cemlyn Williams (Aelod Cabinet Addysg)
Garem Jackson (Pennaeth Addysg)
Debbie Anne Jones (Rheolwr Gwasanaethau Corfforaethol Addysg)
Diane Jones (Swyddog Addysg Ardal Arfon)
Rhian Parry Jones (Swyddog Addysg Uwchradd Gwynedd)

Yn bresennol ar gyfer eitem 8:

Y Cyngorydd Cemlyn Williams (Aelod Cabinet Addysg)
Owen Owens (Uwch Reolwr Ysgolion)
Sharon Vaughan (Arweinydd Craidd – Uwchradd, GwE)
Geraint Evans (Arweinydd Craidd – Cynradd, GwE)
Rhian Parry Jones (Swyddog Addysg Uwchradd Gwynedd)

1. ETHOL CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cyngorydd Beth Lawton yn gadeirydd y pwyllgor hwn am 2021/22.

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cyngorydd Cai Larsen yn is-gadeirydd y pwyllgor hwn am 2021/22.

3. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cyngorwyr Rheinallt Puw a Dewi Roberts.

4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

5. MATERION BRYS

Dim i'w nodi.

6. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 15 Ebrill, 2021 fel rhai cywir.

7. ADDYSG A'R GYMRAEG: GWELEDIGAETH NEWYDD AR GYFER CYFUNDREFN ADDYSG DROCHI TUAG AT 2032 A THU HWNT

Croesawyd yr Aelod Cabinet Addysg, ynghyd â swyddogion yr Adran Addysg i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd - adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg yn gwahodd y craffwyr i gyflwyno sylwadau ar y weledigaeth arfaethedig ar gyfer cyfundrefn addysg drochi tuag at 2032 a thu hwnt.

Gosododd yr Aelod Cabinet y cyd-destun, gan nodi mai bwriad y weledigaeth newydd oedd adeiladu ar y gwaith da a gyflawnwyd gan y canolfannau iaith dros y degawdau diwethaf, cydnabod gwaith caled y staff, a chyfoesi a moderneiddio'r ddarpariaeth.

Nododd y Pennaeth Addysg:-

- Y credai fod hon yn weledigaeth gyffrous, oedd yn gosod seiliau i wasanaeth sydd wedi'i glodfori i fod yn gwneud rhagor o waith da, gan gyfoesi'r gwasanaeth i fod yn rhan o gyfundrefn yr unfed ganrif ar hugain ar gyfer ysgolion.
- Bod yr Adran a staff y canolfannau iaith yn awyddus i beidio colli gafael ar y gwersi a ddysgwyd yn sgil ail-bwrpasu'r gwasanaeth a chyrraedd mwy o blant mewn ffordd wahanol yn ystod cyfnod y pandemig, ac y dymunid adeiladu ymhellach ar y cryfderau a'r dulliau gweithredu hynny.
- Bod yr aelodau eisoes wedi derbyn copi o lythyr Estyn at y Prif Weithredwr oedd yn amlygu gwaith yr Awdurdod yn cefnogi ysgolion a phlant yn ystod cyfnod y pandemig, ac yn rhoi canmoliaeth arbennig i waith y canolfannau iaith wrth iddynt fynd ati i ail-bwrpasu'r gwasanaeth.

Rhodddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chyflwyno sylwadau. Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

- Rhodddwyd cydnabyddiaeth i lwyddiant y canolfannau iaith dros y blynyddoedd i sicrhau bod dysgwyr yn caffael y Gymraeg.
- Cytunwyd gyda'r bwriad i gryfhau'r atebolrwydd fel rhan o'r weledigaeth newydd.
- Cefnogwyd y bwriad i arfogi gweithlu'r ysgolion i gefnogi'r dysgwyr i wneud cynnydd pellach i feithrin hyder a chaffael y Gymraeg.
- Cefnogwyd y bwriad i sefydlu darpariaeth addysg drochi ym Mangor.
- Gofynnwyd i'r Adran Addysg gyflwyno rhagor o fanylder am y gyfundrefn addysg drochi pan fydd ar gael.
- Cafwyd amrywiaeth barn ar ffynhonnell gyllido'r gyfundrefn addysg drochi, gyda rhai aelodau yn gefnogol i'r bwriad y byddai ysgolion yn cyfrannu gan gynyddu atebolrwydd a chydberchnogaeth o'r gyfundrefn rhwng yr Adran Addysg a'r ysgolion, ond mynegwyd hefyd ddymuniad i'r Cyngor yn gorfforaethol fod yn ariannu'r bwlch cyllidol yn sgil y ffaith fod y Gymraeg yn un o brif flaenoriaethau'r Cyngor.

Mewn ymateb i'r sylwadau, ac i gwestiynau gan aelodau, nodwyd:-

- O safbwynt mewnbwn a chyfraniad yr ysgolion i'r weledigaeth a'r gwasanaeth ar ei newydd wedd, y bwriedid ymgysylltu'n anffurfiol â phenaethiaid yr ysgolion ar y weledigaeth newydd. Hefyd, petai'r gyfundrefn newydd yn dod i rym, roedd yn debygol y byddai bwrdd rheoli yn cael ei sefydlu ar gyfer y gyfundrefn newydd, fyddai'n cynnwys cynrychiolaeth o blith y gyfundrefn ysgolion. Golygai hynny y gallai'r ysgolion gyfrannu a chyd-berchnogi a siapio'r ddarpariaeth, er mwyn sicrhau bod y gyfundrefn yn ymateb i anghenion yr ysgolion, ac yn cyfoesi ar yr un pryd â datblygiadau addysgol sy'n digwydd ar lawr dosbarth.
- O safbwynt addysg gydol oes, a'r cyfleoedd allai godi o ran cynnig gwasanaethau i'r gymuned, bod bwriad i edrych ar gyfleoedd y tu hwnt i addysg drochi yn unig, megis gofal plant a chyfleoedd i rieni ac oedolion ddysgu Cymraeg, wrth i fwy o fanylder ynglŷn â'r safleoedd newydd ddod i fodolaeth.
- O safbwynt mesurau llwyddiant, bod y targed i bob plentyn 5 oed dderbyn addysg cyfrwng Cymraeg wedi'i osod ar bob awdurdod fel mesurydd, a dyna'r cyfrwng yn y cyfnod sylfaen yn yr ysgolion yng Ngwynedd. Cytunid y gallai plant gael eu colli wrth fynd o un cyfnod allweddol i'r llall, ond byddai'r ffocws ar ddilyniant yn cael sylw penodol o fewn y Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg newydd, yn ogystal â'r defnydd anffurfiol o'r Gymraeg a chyfleoedd y tu hwnt i'r gyfundrefn addysg i blant a phobl ifanc ddefnyddio'r Gymraeg. Roedd yna hefyd fesurau penodol ar gyfer mesur cynnydd y dysgwyr dros eu cyfnod o 8-10 wythnos ar safle'r gyfundrefn drochi, ac roedd angen sicrhau bod y cynnydd yma'n parhau wedi i'r disgyblion drosglwyddo'n ôl i'r gyfundrefn ysgolion.
- O ran atebolrwydd, byddai'r ysgolion yn ganolog i'r gyfundrefn newydd hon. Roedd yr adborth gan y penaethiaid yn ystod y cyfnod clo yn clodfori'r cyswllt agosach fu rhwng y canolfannau a'r ysgolion, ac wrth i'r sector ysgolion gyfrannu tuag at gyllido'r weledigaeth drochi newydd, byddai'r atebolrwydd, ynghyd â llais yr ysgolion yn rhediad a chyfeiriad strategol y gwasanaeth yn cynyddu. Golygai hefyd fod y gwasanaeth yn gallu bod yn fwy ymatebol wrth i sefyllfaoedd lleol o ran proffil iaith ein cymunedau newid. Dymunid sefydlu cyfundrefn lle byddai'r plant yn cael y manteision gorau o'r system drochi ac arbenigedd y staff, ond bod hynny'n digwydd fwy ar y cyd hefo'r ysgolion, a bod y plant yn cael y cyfle yn ystod y cyfnod yma i ddychwelyd i'r ysgol o bryd i'w gilydd, ac i gymhathu a defnyddio'u sgiliau iaith newydd gyda'u cyfoedion. Credid y byddai'r penaethiaid yn gafael yn y cyfrifoldebau hyn a'r atebolrwydd yma, ac wrth symud ymlaen, y gellid sefydlu cyfundrefn o lywodraethiant gyda phennaeth y gwasanaeth trochi newydd, yr Adran Addysg a'r ysgolion yn bartneriaid allweddol yn hynny.
- Ei bod yn gynamserol i ddod i gasgliad ynglŷn â phwy fydd yn cyfrannu at gyllido'r ddarpariaeth. Gellid dadlau y byddai system lle byddai'r holl gyfundrefn yn cyfrannu yn gytbwys ar draws y gwasanaeth, ond gellid hefyd gweld mantais o gael cyswllt ariannol agosach gyda'r ysgolion hynny sydd â phlant yn mynychu'r gyfundrefn drochi, gan fod hynny'n sicrhau mwy o atebolrwydd a mwy o gyfrifoldeb gwirioneddol gan yr ysgolion hynny tuag at lwyddiant y system drochi. Fodd bynnag, y cam cyntaf ar hyn o bryd oedd sefydlu'r weledigaeth, cael cydsyniad gwleidyddol a chorfforaethol ar hynny, a chael cydsyniad y Cabinet maes o law. Yn dilyn hynny, gellid symud ymlaen i weithio drwy'r manylder, a phwysleisiwyd y byddai'r Adran yn hapus iawn i gynnwys yr aelodau etholedig yn y drafodaeth ar hyd y daith.
- Nad gweddnewid y gyfundrefn yn llwyr oedd y nod, eithr adeiladu ar y cryfderau presennol, gan anelu tuag at ragoriaeth a chyrraedd mwy o blant.
- Er y deallid y ddadl y gallai dysgwyr sy'n mynychu eu hysgol leol am un diwrnod bob wythnos newid iaith yr ysgol honno, bod gan yr Awdurdod ddyletswydd gofal tuag at y plant yma, a rhan annatod a phwysig o'r gwasanaeth newydd fyddai sicrhau bod y

plant hynny'n gallu dychwelyd i'r fam ysgol ar y pumed diwrnod, ac yn cael y cyfle i ddefnyddio'r Gymraeg yno.

- Na ellid ymhelaethu ar y materion staffio ar hyn o bryd oherwydd yr angen i ymgynghori yn y lle cyntaf ar y weledigaeth, a derbyn sêl bendith gwleidyddol ar hynny. Nid oedd gan y Cabinet rôl uniongyrchol mewn materion o gyflogaeth, a byddai'n rhaid i'r Adran ystyried ac ymgynghori ar y materion staffio maes o law. Gan ei bod yn debygol y byddai'r staff fyddai'n gweithredu'r weledigaeth newydd yn perthyn i un endid, yn hytrach na chanolfannau unigol, byddai angen mwy o hyblygrwydd yn y system staffio fel bod modd dargyfeirio staff, o bosib, er mwyn targedu union anghenion y plant.
- Y derbynnid y sylw bod angen athrawon sy'n arbenigwyr ar gaffael iaith ymhob un o'r canolfannau, ac y byddai'r Adran yn sicrhau staffio priodol.
- Bod y pwysau ar y gwasanaeth trochi wedi cynyddu yn ystod cyfnod y pandemig wrth i fwy o bobl o'r tu allan symud i Wynedd, a bod rhaid darparu system drochi sy'n ein galluogi i gyrraedd y plant ychwanegol yma sydd wedi symud i mewn i'r sir, ac a fydd yn symud i mewn yn y dyfodol. Deellid y pryder ynglŷn â diffyg parhad y ganolfan iaith ym Mhenrhyndeudraeth, ond yr hyn oedd yn allweddol oedd bod yna ddarpariaeth ar gael o hyd i blant yr ardal honno, ac ardaloedd newydd yn derbyn buddsoddiad o'r newydd, sef Tywyn a Bangor, sef lleoliadau strategol lle'r oedd yr Adran yn rhagweld y byddai rhai o'r anghenion mwyaf i'r dyfodol.
- O ran y rhesymeg dros ffurfio canolfannau blynyddoedd 5-9, gan adael y rhai cynradd yn flynyddoedd 2-4 yn unig, y ceisid targedu'r gwasanaeth a'r arbenigedd staff a'r dull o ddysgu tuag at adrannau penodol. Roedd anghenion y plant ieuengaf yn dra gwahanol i anghenion y plant hŷn, a'r dulliau o ddysgu a mewnloli gwybodaeth, cymhathu sgiliau ayb, yn dra gwahanol wrth i ddatblygiad niwrolegol plentyn symud yn ei flaen. Y bwriad yma oedd ceisio atgyfnerthu'r cysyniad o'r datblygiad sy'n digwydd o ganol yr oedran cynradd tuag at ganol yr oedran uwchradd. Roedd yr Adran yn grediniol bod targedu'r oedran canol yma yn ffordd effeithiol o bontio i'r addysg mwy ffurfiol y tu hwnt i flwyddyn 9, ac hefyd yn fodd o gynyddu'r nifer o blant a phobl ifanc yng Ngwynedd sy'n parhau i astudio pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg hyd at TGAU, Lefel A a thu hwnt.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad a gofyn i'r Adran a'r Aelod Cabinet Addysg gymryd sylw o sylwadau'r pwyllgor, a bod y pwyllgor craffu yn derbyn adroddiad pellach ar hyn pan fydd mwy o fanylder ar gael.

8. GRANTIAU COVID I FYD ADDYSG I GYNORTHWYO DISGYBLION

Croesawyd swyddogion yr Adran Addysg a GwE i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd – adroddiad yr Aelod Cabinet Addysg yn manylu ar y Grant Rhaglen Dysgu Carlam a dderbyniwyd gan ysgolion i gynorthwyo disgyblion yn sgil Covid.

Manylodd yr Uwch Reolwr Ysgolion ar gefndir ac amodau'r grant, gan nodi bod cyfanswm yr arian a neilltuwyd i ysgolion Gwynedd tua £2,220,440.

Cyfeiriodd Arweinydd Craidd – Cynradd, GwE at y Dangosfwrdd Cynllunio Grantiau Rhanbarthol a luniwyd gan GwE er mwyn cefnogi ysgolion i gynllunio'n effeithiol ar gyfer gwario'r grantiau, gan hefyd roi trosolwg o'r cynlluniau ysgolion cynradd. Yna rhoddodd Arweinydd Craidd – Uwchradd, GwE drosolwg o'r cynlluniau ysgolion uwchradd.

Rhoddwyd cyfle i'r aelodau ofyn cwestiynau a chyflwyno sylwadau.

Awgrymwyd, unwaith y bydd yr ysgolion wedi cael cyfle i ddefnyddio'r grant yn llawn, y byddai'n fuddiol derbyn crynodeb o farn penaethiaid, athrawon a disgyblion sydd wedi elwa o'r gefnogaeth ychwanegol, fel bod modd mesur effaith y grant. Awgrymwyd hefyd y byddai'n fuddiol cael crynodeb o'r arferion da a danlinellwyd gan Arweinyddion Craidd – GwE.

Mewn ymateb, eglurwyd bod disgwyl i'r penaethiaid gyflwyno gwybodaeth i'r Adran Addysg a GwE yn nhymor yr hydref am effaith y grantiau, a gellid dod â hynny gerbron y craffwyr ar yr adeg hynny. Nodwyd hefyd bod Llywodraeth Cymru yn awyddus i gael enghreifftiau o'r arferion da y cyfeiriwyd atynt fel bod modd eu rhannu'n genedlaethol.

I gloi, pwysleisiodd yr Aelod Cabinet Addysg bwysigrwydd sicrhau cysondeb o ran y ddarpariaeth ar draws y sir. Mynegodd ei werthfawrogiad o'r gwaith a gyflawnwyd, ond cytunodd nad oedd GwE na'r Adran mewn sefyllfa i roi diweddariad llawn ar hyn o bryd. Nododd ymhellach ei fod yn ymwybodol o'r gweithgareddau sydd wedi mynd ymlaen, a bod rhannu arferion da yn elfen bwysig iawn o hyn.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau a godwyd, gan hefyd obeithio cael diweddariad ar hyn ymhellach ymlaen yn y flwyddyn.

9. RHAGLEN WAITH DDRAFFT CRAFFU 2021/22

Cyflwynwyd rhaglen waith ddrafft craffu 2021/22 i'w mabwysiadu.

Nodwyd bod un eitem wedi llithro o'r cyfarfod hwn.

PENDERFYNWYD mabwysiadu rhaglen waith craffu 2021/22.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30 y.b. a daeth i ben am 12.35 y.h.

CADEIRYDD